

Stanka Kranjčević:

RAD INSTITUTA ZA STRANE JEZIKE NARODNOG SVEUČILIŠTA GRADA ZAGREBA I USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA

Kakvo znanje stranog jezika treba suvremenom čovjeku? Suvremenom je društvu potreban čovjek koji može komunicirati na jednom ili više stranih jezika. Pod time razumijevamo govorno i pismeno saobraćanje na stranom jeziku u granicama korektnog i prihvatljivog. Nadalje, suvremeni čovjek treba da se zna služiti literaturom na stranom jeziku, napose stručnom. I konačno, ali ne posljednje, suvremenom je društvu potreban čovjek koji će svojim znanjem, stavovima, shvaćanjima i svojim ponašanjem pridonijeti razumijevanju među narodima.

Institut za strane jezike Narodnog sveučilišta grada Zagreba svojom organizacijom rada nastoji zadovoljiti spomenute društvene potrebe u pogledu poznavanja stranih jezika.

— Da bi se strani jezik mogao svladati što potpunije, odnosno da bi se mogao svladati i više nego jedan strani jezik, dobne granice kad se strani jezik počinje učiti pomiču se naniže pa Institut organizira tečajeve stranih jezika za predškolsku djecu u dobi od 5 do 7 godina, za učenike osnovnih škola (7—14 god.) i za odrasle.¹

Tečajevi se organiziraju u okviru škola za pojedine strane jezike, kao što je npr. Škola za engleski jezik, Škola za francuski jezik i sl. Unutar svake škole postoje spomenute tri dobne skupine. Uz svoju osnovnu funkciju — poučavanje stranih jezika, škole na inicijativu Odjela za istraživanje organiziraju eksperimentiranje suvremenim metodama i tehnikama rada u poučavanju stranih jezika u nastojanju da Institut svojim rezultatima pridonese osuvremenjivanju jezične pouke u našoj zemlji.

U skladu sa suvremenim društvenim potrebama u pogledu poznavanja stranih jezika cilj je školâ: a) da polaznik usvoji strani jezik u mjeri koja će mu omogućiti govorno i pismeno komuniciranje u granicama korektnog i prihvatljivog; b) da polaznik dobije takav uvid u civilizaciju zemlje jezik koje uči da će svoje znanje jezika moći korektno upotrijebiti u datim situacijama; c) da se polaznik osposobi da može uz rječnik pratiti literaturu, napose stručnu; d) da se polaznik osposobi da može samostalno raditi na daljnjem usavršavanju svog znanja stranog jezika. S obzirom na različite tipove tečajeva, odnosno razne dobne skupine, te razlike u motivaciji, sposobnostima i mogućnostima usvajanja stranog jezika taj se cilj škola modificira za pojedinu dobnu skupinu (predškolska djeca, učenici osnovnih škola).

Da bi se ostvario takav cilj, zadatak je škola: a) uputiti polaznike u sistem jezika; b) razvijati govorno izražavanje; c) razvijati pismeno izražavanje; d) izborom tekstova pružiti polazniku uvid u civilizaciju strane zemlje. Ti se zadaci modificiraju i različito razrađuju za svaku dobnu skupinu, pri čemu mogućnost usvajanja stranog jezika i motivacija polaznika ima odlučujuću ulogu.

¹ Psihološka istraživanja procesa učenja pokazuju da je u dobi do puberteta u učenju stranih jezika dominantno imitiranje. Nakon puberteta sposobnost imitiranja opada, no razvija se sposobnost zaključivanja i shvaćanja. Stoga se učenici srednjih škola u pogledu tehnike učenja stranih jezika tretiraju kao odrasle osobe te se u radu s njima primjenjuje isti nastavni materijal i metoda kao i za odrasle osobe. (Vidi: M. Vilke, »Mjesto i zadaci primijenjene lingvistike«, *Strani jezici*, II, 2, str. 91.)

Upravo kao što se za razne dobne skupine modificiraju ciljevi i zadaci, tako se razlikuje i metoda poučavanja u tečajevima raznih dobnih skupina. Već je prije spomenuto (vidi bilješku ¹) da je u procesu usvajanja stranog jezika u dobi do puberteta dominantna sposobnost imitiranja. Uzevši u obzir tu činjenicu, škole primjenjuju AVGS metodu prema Guberini—Rivencu u tečajevima za predškolsku djecu i učenike osnovnih škola (Škola za njemački audio-vizuelnu metodu uz primjenu vlastitih udžbenika). Budući da ta sposobnost imitiranja iza puberteta opada, a razvija se sposobnost zaključivanja i shvaćanja, u tečajevima za odrasle osobe primjenjuje se audio-lingvalna metoda s kognitivnim pristupom. Koriste se vizuelni stimulusi, te se provode produktivni drilovi, mehanički i kontekstualizirani, ovisno o prirodnoj gramatičkoj strukturi koja se obrađuje.²

Da bi se ostvario prije spomenuti cilj i realizirali odgovarajući zadaci, te da bi se metode poučavanja ispravno provele i adekvatno iskoristile, potrebno je nastavu pažljivo planirati. To znači da će svaki nastavnik, uzevši u obzir sposobnosti, interese i predznanje svoje skupine odrediti krajnji rezultat koji želi postići (dakako, u skladu s ciljem i sa zadacima škole), te će ovisno o određenom rezultatu organizirati i usmjeriti svoj rad. Svaka škola određuje osnovna tekstualna nastavna sredstva (udžbenici) i osnovna vizuelna (dijafilmovi) te auditivna (magnetofonske snimke tekstova), no sva dodatna sredstva, tekstualna i vizuelna, bira sam nastavnik. On sam bira i raspoređuje lekcije udžbenika za svaki stupanj i određuje koliko će vremena utrošiti na njihovu obradu u okviru raspoloživog broja nastavnih sati u jednom semestru.

Svaka škola u jednom semestru dva puta procjenjuje postignuti rezultat putem pismenih zadataka objektivnog tipa, no nastavnik sam određuje kako će procijeniti rezultat nakon obrade pojedine nastavne cjeline.³ Takvo je procjenjivanje neobično važna povratna informacija na temelju koje se može ocijeniti i vrijednost nastavnih sadržaja i vrijednost metode, te odlučiti što valja korigirati u pogledu izbora nastavnih sredstava, u pogledu metode općenito, pa također i u pogledu vlastitog rada u pojedinoj skupini.

Budući da je cilj škola za svaki stupanj učenja relativno ambiciozan, nastava mora biti ekonomična. Da bi mogla biti ekonomična i efikasna, potrebno je dobro sastavljanje makroplanova i mikroplanova.⁴ Vješto sastavljen takav plan zajamčuje uspjeh u ostvarenju cilja i zadataka škola te postizanju određenog rezultata. Ostvarenje spomenutih ciljeva i zadataka škola postavlja i određeni zahtjev na nastavni kadar, koji s punom odgovornošću prema izvršenju cilja i zadataka škola bira nastavne sadržaje i odlučuje se na najefikasniju metodu rada.

Nastavnik koji pristupa pouci jezika sa stajališta određenog opisa⁵ moći će odrediti metodu rada koja će ga s najviše sigurnosti dovesti do određenog

² Elementi jezika koji djeluju na druge u zatvorenim sistemima (konjugacija, deklinacija, forme negacije, interogacije i sl.) ne zahtijevaju intelektualnu analizu. Oni, jednostavno, postoje i moraju se upotrebljavati samo na jedan određeni način. Za takve je strukture mehanički drill veoma efikasan. S druge strane, elementi jezika, uglavnom na razini sintakse, povlače za sobom odluke usko povezane s kontekstualnim značenjem. Na toj razini najefikasnije je vježbanje u obliku komunikacije u stvarnoj situaciji koja se stvara u razredu. (Vidi: W. Rivers, *Teaching Foreign Language Skills*, The University of Chicago Press, 1968, str. 78—80.)

³ Nastavnom cjelinom smatramo obradu gramatike strukture kroz jednu ili više tema (npr. engleski perfekt u svim svojim upotrebama obrađuje se redovito kroz nekoliko tema).

⁴ Makroplan — plan rada za jedan semestar, odnosno školsku godinu. Mikroplan — plan rada za obradu jedne nastavne cjeline.

⁵ Vidi: R. Filipović, »Udio lingvistike u formiranju modernih metoda u nastavi stranih jezika«, *Kontakti jezika u teoriji i praksi*, Školska knjiga, Zagreb 1971, str. 45—51.

rezultata, a moći će odabrati i najprikladnija nastavna sredstva. U tom okviru on će moći odlučiti koja će nastavna sredstva i pomagala upotrebljavati i s kojom svrhom, moći će odlučiti i kojim će se medijima koristiti i kada. On će moći kritički pristupiti svakom nastavnom sredstvu, a budući da zna što od kojeg sredstva može očekivati uz primjenu određene metode, moći će biti selektivan i odlučiti se na kombinaciju raznih medija i raznih sredstava, što će prilagoditi interesima, potrebama i mogućnostima svojih polaznika. Jasno je da nastavnik treba da je vješt u raznim tehnikama rada u razredu.

S obzirom na razne dobne skupine te relevantne razlike u mogućnostima usvajanja stranog jezika, nastavnik, svjestan tih razlika, treba da zna odabrati adekvatne tehnike rada (u skladu s metodom koju primjenjuje) za svaku dobnu skupinu i za svaki stupanj, odnosno tečaj posebno. Na nastavni kadar postavlja se nadalje zahtjev da nastava bude ekonomična, a to pak pretpostavlja detaljno planiranje rada. S obzirom na zadatke Instituta nastavnici treba da je osposobljen da u organizaciji Odjela za istraživanje provodi eksperimente, da shvati njihovu bit, da uspoređuje i vrednuje rezultate te da na taj način stalno izgrađuje i unapređuje svoje stavove prema jezičnoj pouci. Drugim riječima, potreban je nastavnik koji je, uz solidno poznavanje stranog jezika koji poučava, fleksibilan pri biranju nastavnih sredstava, vješt u primjeni raznih metoda i tehnika rada te spretan planer.

Da bi se to postiglo, tj. da bi nastavnik mogao uspješno odgovoriti na spomenute zahtjeve, potrebno je: a) da dobro vlada stranim jezikom koji poučava, a napose da dobro poznaje područja interferencije materinjeg jezika; b) da bude upoznat s istraživanjima na području primijenjene lingvistike, psiholingvistike i sociolingvistike; c) da poznaje teoretsku, lingvističku osnovu neke metode; d) da shvati bit učenja stranog jezika kao psihološkog procesa, koji je različit kod odraslih osoba i kod djece; e) da dobro poznaje didaktička načela; f) da dobro poznaje osnovna načela suvremenog planiranja u nastavi stranih jezika.

Zadatak je Instituta da omogući nastavnicima da osnovna znanja koja su stekli na fakultetima produbljuju i stalno se dalje usavršavaju. Stoga je Institut planirao da organizira ciklus predavanja koja bi nastavnike uputila u kom pravcu da samostalno rade na vlastitom usavršavanju. Predavanja se organiziraju u suradnji s nastavnicima Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Pedagoške akademije, savjetnicima Republičkog zavoda za unapređenje stručnog obrazovanja, Republičkog i regionalnog zavoda za unapređenje osnovnog obrazovanja.

U ovoj su školskoj godini održana ova predavanja:

1. *Suvremena lingvistička istraživanja i nastavnici stranih jezika* (dr V. Ivir, docent Filozofskog fakulteta u Zagrebu);
2. *Mjesto i zadaci primijenjene lingvistike* (mr Mirjana Vilke, predavač Filozofskog fakulteta u Zagrebu);
3. *Uloga sociolingvistike u jezičnoj pouci* (dr D. Kalogjera, docent Filozofskog fakulteta u Zagrebu);
4. *Planiranje u nastavi stranih jezika*, a) makroplan, b) mikroplan (mr S. Kranjčević, stručni savjetnik Instituta za strane jezike NSGZ-a).

Ta su predavanja, izuzevši ona o planiranju, trebala da pruže nastavniku djelomičan uvid u to na kakvoj bi teoretskoj osnovi trebao da počiva praktičan rad u razredu. Predavanja o planiranju trebala su pak pridonijeti shvaćanju potrebe za što ekonomičnijom i efikasnijom nastavom s obzirom na rezultate koje želimo postići.

Tokom slijedeće školske godine nekoliko bi predavanja trebalo da pokaže što je neophodno da nastavnik zna o učenju kao psihološkom procesu. Predviđeno je predavanje o učenju kao psihološkom procesu a) kod odraslih osoba, b) kod djece i c) kod predškolske djece; poseban osvrt na kognitivni pristup u poučavanju stranih jezika, osobito odraslih osoba; predavanje o didaktičkim načelima u poučavanju stranih jezika. Nakon takvog teoretskog uvoda slijedit će predavanja s temama koje su izravno povezane s praktičnom nastavom, kao: uloga i važnost vizuelnog momenta u učenju stranih jezika; vrste drilova, mehanički i kontekstualizirani, prednosti jednih i drugih; vrste govornih i pismenih vježbi na početnim i naprednim stupnjevima; uloga i važnost igre u tečajevima za predškolsku djecu i učenike osnovnih škola; tehnike rada s raznim nastavnim sredstvima i pomagala.

Kompletni tekstovi predavanja ili njihov opsežan rezime umnožavaju se, a na zahtjev nastavnika, pošto su proučili tekst predavanja, organizira se s predavačem diskusija, koja je, tako pripremljena, svrsishodnija od diskusije neposredno nakon predavanja.

Uz ta predavanja nastavnici će kroz cijelu školsku godinu moći na oglednim satovima koje održavaju instruktori škola vidjeti praktičnu primjenu svega o čemu su informirani putem predavanja. Na posebnim mjesječnim sastancima aktiva pojedinih dobnih skupina nastavnici će iznijeti svoja zapažanja i primjedbe na ogledne satove te vlastite probleme koji im se javljaju u radu. Uz instruktore, čija je osnovna zadaća da na oglednim satovima pokažu najsuvremenije i najefikasnije tehnike rada koje se mogu primijeniti u jednoj metodi, nastavnici dobivaju pomoć i savjet u vezi sa svojim konkretnim problemima od mentora koji prate njihov rad kontinuirano kroz školsku godinu, odnosno semestar.

Uz informacije koje nastavnici dobivaju na predavanjima te sastancima svojih stručnih aktiva, mnoge od daljnjih potrebnih informacija za vlastito usavršavanje i unapređenje nastave mogu naći u biblioteci Instituta. Institut oprema svoju biblioteku suvremenim djelima s područja primijenjene lingvistike, sociolingvistike i psiholingvistike. Nabavljaju se također i novi udžbenici i tečajevi stranih jezika, i domaći i strani, te niz domaćih i stranih časopisa s područja teorije i prakse obrazovanja i nastave stranih jezika. Osim stručnih časopisa Institut nabavlja i neke strane tjednike.

Osim tih oblika rada na permanentnom obrazovanju nastavnika koje organizira sam Institut, nastavnici prisustvuju svim pedagoškim danima osnovnih škola i gimnazija, te ostalim stručnim sastancima i seminarima što ih organiziraju zavodi za unapređenje obrazovanja ili *Hrvatsko filološko društvo*.

Institut također snosi dio troškova te tako potpomaže odlazak nastavnika na seminare u inozemstvu.

Nastavnici škola daju svoje priloge za časopis *Strani jezici* iznoseći svoja iskustva i rezultate u nastavi stranih jezika.

Takvim načinom rada Institut želi i nastoji izgraditi kadar koji će, informiran o svim zbivanjima na području primijenjene lingvistike, stalno raditi na vlastitom usavršavanju, te tako uz dobro poznavanje stranog jezika svojim praktičnim radom pridonijeti osuvremenjivanju pouke stranih jezika u našoj zemlji.